

Russisch kolonel op bezoek

Een goede vriend vond onlangs op een boekenplank een pakket dichtbeschreven schriftblaadjes. Het bleek een vertaling door J. H. F. Ritter te zijn van het boek „Den Oceaan over. Reisherinneringen van B. Witkovsky”. In 1892 maakte deze Russische hoogleraar aan de militaire topografische school te St. Petersburg een reis naar de Verenigde Staten, waarbij hij ook Nederland deed. En natuurlijk bezocht hij de sterrenwacht te Utrecht. Hij was een liefhebber van reizen die zich lang op deze tocht had verheugd en met plezier noteerde hij allerlei vreemde en interessante dingen. Hij bleef een paar dagen in Utrecht, van waar uit hij een aantal andere steden en dorpen bezocht. De data vergat hij te noteren, of misschien heeft de vertaler, wiens werk overigens een nauwkeurige indruk maakt, ze niet overgenomen. Hoe het zij, het is niet na te gaan, wanneer hij hier precies was. Maar omdat hij over tuinen vol tulpen spreekt, neem ik aan dat het wel voorjaar zal zijn geweest. Over Utrecht en omgeving zegt hij het volgende: „Omstreeks 9 uur des avonds bereikte ik Utrecht, eene vroegere Nederlandsche vesting en thans een bloeiende academiestad. In de straten, die ik doorging, zag ik vele militairen. Het waren zeer jonge soldaatjes, wier uniform bestond in smakelooze mouwvesten en mutsen met kleine kwastjes. Volgens de militiewet worden hier de jongelieden op hun 19e jaar soldaat. Geen wonder dus dat zij mij voorkwamen als nauwelijks de kinderschoenen ontwassen. Zij blijven het eerste jaar in wervelijken dienst en worden in de eerstvolgende jaren telkens voor een maand opgeroepen tot herhalingsoefeningen. Zij schijnen niet te best gedisciplineerd maar zijn beleefd en proper.

„Vrolijk en zindelijk”

Ik nam mijn intrek in het Hotel des Pays Bas en was verbaasd over den bediende, die als zijn vermoeden te kennen gaf dat ik, als Rus, zeker wel thee zou verlangen. Nu, zij was zeer goed, schoon zij niet uit China maar uit Nederlandsch Indië kwam.

Utrecht ziet er vrolijk en zindelijk uit. De groote vensters met fraaie spiegelruiten zetten de stad geen geringe schoonheid bij. De vensters zijn op Engelsche wijze ingericht d.i. zij worden niet naar buiten of naar binnen geopend maar op- en neergeschoven. Daardoor kan niet het geheele venster geopend worden, maar door het opschuiven van het onderste en het neerlaten van het bovenste ge-

deelte verkrijgt men een dubbele luchtstroom, die de luchtverversing in de vertrekken bespoedigt. De ramen zijn van tegenwichten voorzien zoodat zij in elken stand blijven staan. De zindelijkheid in de Hollandsche hotels is voorbeeldig en de bedden zijn zóó groot dat op ieder ledikant drie of zelfs vier andere personen plaats zouden kunnen vinden.

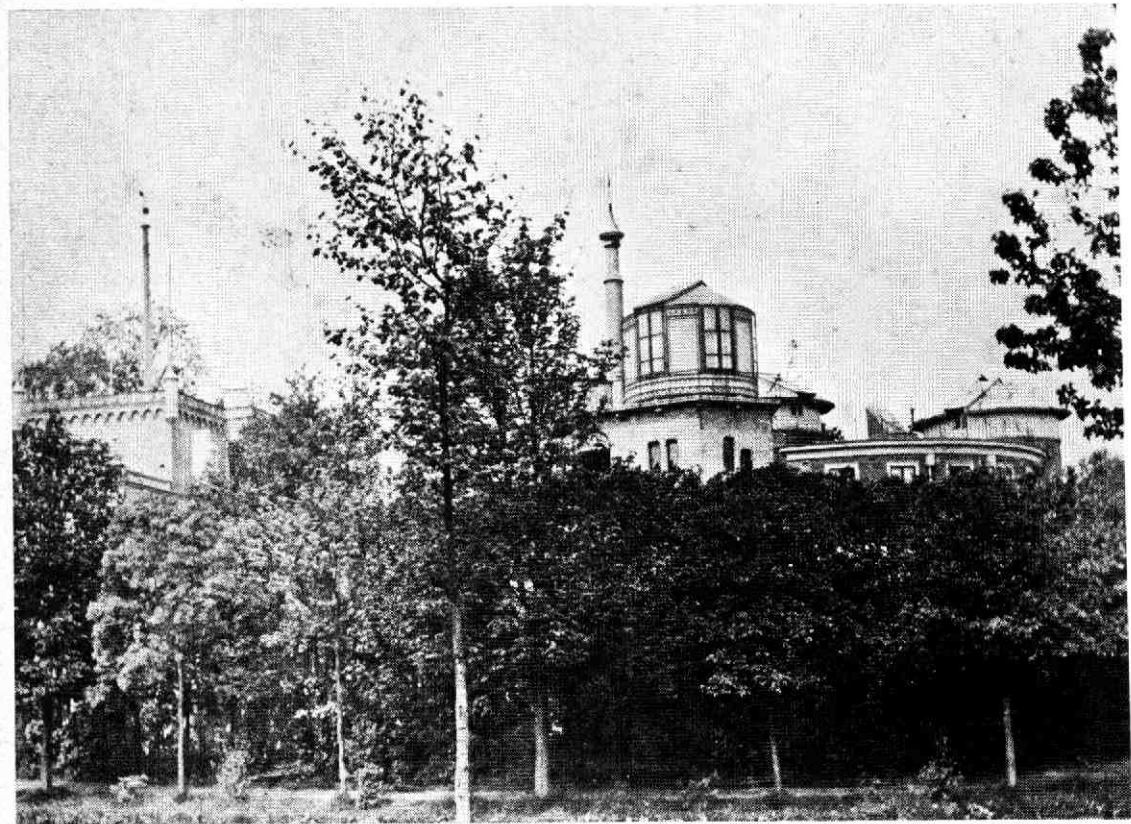
Den volgenden morgen trof mij, aan het ontbijt, het eigenaardige zoowel van het servies als van hetgeen daarin werd voorgediend. Het vaatwerk is ouderwetsch en waarschijnlijk kostbaar. Bij ieder couvert staan eenige bordjes, waarop onder onberispelijke zindelijke stolpen ronde beschuiten, ronde Hollandsche kaas, uitstekende boter en dunne sneedjes kalfs- en rundvleesch gereed staan. Opmerking verdient dat in Holland voor het ontbijt niet afzonderlijk wordt betaald; de prijs is in de verblijfkosten begrepen.

Na het ontbijt bracht ik een bezoek aan de heer J. A. C. Oudemans, professor in de astronomie en directeur van het Utrechtsche observatorium¹⁾.

„Minaret”

Professor Oudemans stelde mij voor terstond naar het observatorium te wandelen, dat zich te midden van een fraai plantsoen aan de zuidoostelijke zijde der stad bevindt. Het bestaat uit het hoofdgebouw en eenige kleine torens, in sierlijken trant opgerokken zoodat men zelfs in de verte den schoorsteen zou kunnen houden voor de minaret eener Oostersche moskee.

Nadat ik het observatorium bezichtigd had, nodigde professor Oudemans mij bij zich ten eten, waarna hij mij voorstelde met hem en zijne familie een rijtoertje te maken door Utrechts omstreken. In een fraai open rijtuig met vier zitplaatsen reden wij snel voort over den prachtige weg, met kleine, maar zeer sterke Hollandsche klinkers bestraat. In het algemeen zijn in Holland de wegen voorbeeldig aangelegd; behalve de groote spoorwegen bestaan er vele stoom- en paardetramwegen, die de kleinere steden en de dorpen met elkander verbinden. Het spoorwegnet wordt in grootte overtroffen door het net van uitmuntende straatwegen, glad als een trottoir van asphalt. De huizen in de dorpen zijn fraai en eigenaardig; het zijn meestal kleine, ongepleisterde, steenen huisjes van twee verdiepingen met groote ruiten. Bij ieder huisje is een lief tuintje, vol bloemen, meestal leliën en tulpen. Akkers zijn er niet veel,

Het observatorium, met zijn schoorsteen als de minaret van een Oosterse moskee.

maar wel weilanden met welig, sappig gras en talrijk vee. Het eenige wat mij op den straatweg buiten de stad onaangenaam toescheen, was het vrij groot aantal slagboomen, bij welke de tolbazen het rijtuig doen stilhouden en tol heffen voor het doorrijden. Wel is die tol niet hoog, namelijk slechts 5 cents per paard, maar bij dit veelvuldig oponthoud is het of men niet vooruitkomt. Professor Oudemans merkte echter terecht op dat wie den weg berijdt ook verplicht is in de onderhoudskosten bij te dragen. Aan beide zijden van den weg staan groote lindeboomen en overal waar een zijweg van de hoofdweg afvoert, zijn de boomen op beide hoeken tot op zekere hoogte wit geverfd om bij nacht gemakkelijker den ingang te kunnen vinden. Wij ontmoetten een menigte bruggen over smalle vaarten, waarin kleine schuiten drijven, beladen met klinkersteen, groente enz. Deze vaarten zijn ingesloten tusschen vrij hooge en stevige aarden dijken, om de aangrenzende velden tegen overstrooming te beveiligen.

„Acht wertsen”

Een achttal wertsen van Utrecht ligt het dorp Zeist, waar wij het uitgestrekte park en het ge-

bouw van de Moravische broeders gingen bezichtigen.

Door het tooverachtig park der Moravische broeders reden wij naar Zeist terug en vertoefden daar eenige oogenblikken in een restaurant, waar vele andere bezoekers waren, grootendeels velocipedisten uit Utrecht, waarschijnlijk naar aanleiding van een feest. Hier zag ik voor het eerst de nieuwe rijwielen met zeer dikke, van binnen holle caoutchouc banden. De vriendelijke Oudemans onthaalde mij op een Hollandschen drank, „advokaat” genoemd en bestaande uit brandewijn, nootmuskaat, eieren en suiker. Deze zoete drank stijgt krachtig naar het hoofd maar de Hollanders schijnen daar in het algemeen goed tegen te kunnen. De dames Oudemans lachten erom dat ik de „advokaat” te kras vond en aanvankelijk zelfs huiverig was dien drank te proeven.

Toen wij ten huize van den professor waren teruggekeerd²⁾ liep het gesprek over de schaarsheid van het hout in Holland en verzocht mevrouw Oudemans mij met haar naar de keuken te gaan, waar ik mij ervan zou kunnen overtuigen hoe goed en gemakkelijk men het kan stellen

(vervolg zie pag. 93)

Zuilen voorop met openbare begraafplaats

Op zoek naar bepaalde gegevens komt men vaak andere zaken tegen, die ineens een oude vraag wakker roepen. Persoonlijk had ik mij wel eens afgevraagd: wanneer zijn openbare begraafplaatsen in ons land ontstaan? Encyclopedieën leren dat op 12 juni 1804 het begraven in kerken verboden werd, welke maatregel men op 21 december 1813 weer introk, en dat het verbod in 1825 toch definitief ingevoerd is.

Maar zijn ze nergens eerder (en later) ingesteld? Al zoekende naar geheel andere feiten in de Alg. Konst- en Letterbode, kwam ik een verslag tegen van 1792 (deel 8, blz. 34) over de ingebruikneming van een openbaar kerkhof, buiten de stadspoort te Wijk bij Duurstede, dat dan het eerste van dien aard in ons land wordt genoemd.

Tegen deze laatste kwalificatie (het eerste) komt een lezer in een latere aflevering (blz. 154) op. Hierin vertelt deze dat de eerste openbare begraafplaats reeds in 1782 tot stand kwam en wel te Zuilen.

Willem René Tuyl van Serooskerken, heer van Zuilen en Westbroek, schonk in dat jaar aan het gerecht een stuk grond, gelegen iets buiten het dorp en „van 't gewoel der menschen afgezonderd“, voor het begraven in de „open lucht“ met, zoals vermeld, voorkennis en goedvinden van de eigenaren der graven in de kerk.

Dan volgt een beschrijving van de begraafplaats en het fraaie hek ervóór, dat als opschrift heeft: „Wij leven om te sterven.“

Op verzoek van het gerecht moet de plaatselijke predikant in zijn preek wijzen op het nut van een dergelijke manier van begraven „om de vooroor-

delen van zommige der goede ingezetenen te helpen tegengaan“.

Lange strijd

De strijd betreffende begraven in kerken of buiten blijkt in ons land een moeilijke en lange geweest te zijn. Gegevens daarover staan o.m. in de brochure van W. A. Ockerse: Het begraven der Dooden buiten de Kerk en Stadspoorten, Amsterdam 1792; 2e druk 1808.

Deze ds. Ockerse was predikant te Wijk bij Duurstede en heeft, blijkens het voorbericht van bovengenoemd boekje, op verzoek van Heren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Wijk bij Duurstede een speciale leerrede over dit onderwerp gehouden (n.b. als jongste predikant was hij ervoor gevraagd!).

Bij hun verzoek daartoe gebruiken de heren de volgende argumenten:

„De bijgelovige oorsprong van het begraven der dooden in de kerken.

Het onvoeglijke van dit aanhoudend misbruik. Het schadelijke voor de gezondheid der menschen, door zoodanige begravinge veroorzaakt wordende.

En eindelijk de noodzakelijkheid om in dit opzicht aan een spoedige verbetering te arbeiden.“

(Dus het begraven in kerken is onchristelijk, onhygiënisch en er komt plaatsgebrek).

Als tekst kiest ds. Ockerse Ps. 34 : 21: Hij bewaart al zijne beenderen; niet één van die wordt gebroken (Statenvertaling).

(vervolg van pag. 92)

zonder brandhout. Op den haard brandden turven, in den vorm van kleine kuben; in de keuken stond een groote kist, tot berging dezer brandstof. De overblijfselen van het diner op de tafel niet meegerekend, was de keuken voorbeeldig rein en zindelijk. De muren bestonden uit veelkleurige Delftsche tegels, zoodat de keuken er uitzag als een groot stuk porceleinen speelgoed. De meiden waren uiterst zindelijk gekleed en droegen fraaie kappen op het hoofd met ontelbare plooiën. Ofschoon onder geleide van een bediende van het hotel, kon ik in het eerst het huis niet vinden, voornamelijk doordien te Utrecht, eene stad

van 80.000 inwoners, de straten des avonds bijna verlaten en slecht verlicht zijn.“ (de vertaler merkt hierbij op, dat deze opmerking hem wat overdreven voorkomt.)

P. 't Hart

Noten.

1) De vertaler weet over professor J. A. C. Oudemans o.m. het volgende te vertellen. Geboren 18-12-'27; in 1856 buitengewoon hoogleraar te Utrecht, 1875 hoogleraar aldaar. Hij verrichtte in Nederlands-Indië belangrijke topografische arbeid.

2) Volgens het Adresboek der stad Utrecht, jaargang 1892-93 woonde dr. J. A. C. Oudemans, hoogleraar, op het adres Lange Nieuwstraat 66.